

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

LI/2

БЕОГРАД

2020

НАШ ЈЕЗИК
ЛІ СВ. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти
др Ђорђе Оташевић, др Милица Радовић Тешић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа: Службени гласник, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); н. с. књ. 1, св. 1/2 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1933–1941; 1949– (Београд : Службени гласник). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига LI

Св. 2 (2020)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

- Реконструкција сугласника у критичком издању Његошевог спјева
Шћејан Мали (РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ) 1–37
- Откривање неконсистентности у обради вишеструке еквиваленције:
уводна размишљања (ДАНКО М. ШИПКА) 39–49
- Идеофонски предикати у српском језику: основне карактеристике
(ТАЊА Ч. МИЛОСАВЉЕВИЋ) 51–60

П р и к а з и

- Вуков *Српски рјечник и 200 година савременог српског језика*
(ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ) 61–66
- Рајна Драгићевић, *Грамајџика у огледалу семанјџике*
(БОЈАНА Д. ТОДИЋ САНКОВИЋ) 67–70
- Веселина Ђуркин, *Сложени зависни везници у српском језику*
(и њихова функционалносјџилска дисјџрибуцјја)
(МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 71–74
- Милка Николић, *Поредбено-начинске консјџрукцјје у српском језику*
(АНЂЕЛА Д. ВАСИЉЕВИЋ) 75–82

Х р о н и к а

- Хроника Међународног научног скупа „Лексикографија
и лексикологија у светлу актуелних проблема“
(28–30. октобар 2020) (СЛОБОДАН Б. НОВОКМЕТ) 83–95

**Одлуке Одбора за стандардизацију
српског језика**

Терминолошке синтагме које конституише именица <i>менаџмент</i> . . .	97–99
Писање назива једног вируса: <i>вирус корона</i>	101–104

In memoriam

Радоје Симић (ВИКТОР Д. САВИЋ)	105–112
Владимир П. Гутков (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	113–116

In memoriam

РАДОЈЕ СИМИЋ

(Велике Пчелице, 24. април 1938 – Београд, 18. фебруар 2020)

У Београду је зимус у 82. години преминуо проф. др Радоје Симић, један од најугледнијих наставника Филолошког факултета Београдског универзитета. Професор Симић рођен је средишњој Србији у невеликој жупи левачкој, образованој у подножју Јухора и Гледићких планина, која везује Шумадију и Поморавље. Левчу, чије је средиште у Рековцу, надамак су крупнији и важни српски градови, Крагујевац, Јагодина, Крушевац, Краљево. Професор Симић стекао је основно образовање у родноме месту. Спречен из политичких и идеолошких разлога да настави школовање у Јагодина, гимназију и Вишу педагошку школу (Група за српскохрватски и руски језик) свршио је у Крагујевцу (1957, 1961), опет не могавши, из истих разлога, слободно да изабере школско усмерење. По окончању гимназије две године је радио као чиновник (1957–1959), да би се, приликом уписа студија на Филолошком факултету у Београду, сусрео с предрасудама друге врсте; о концу, дипломирао је на Групи за српскохрватски језик и југословенску књижевност (1963). Не часећи, израдио је магистарски рад из области морфосинтаксе – *Уйо̄т̄реба глаголских времена у зависним реченицама* (1965),¹ потом је докторирао на пољу дијалектологије – *Левачки говор*, што је његов матерњи говор (1972).²

У руци држимо листић из професорова досијеа којим је „распоређен“ на радно место. Читамо: „Данас ми се јавио на дужност *Радоје Симић, асисџент̄и*. Именованог увести у платни списак од *1. окџобра 1966*. Декан Филолошког факултета, др Димитрије Вученов.“³ У сва звања он је биран на Филолошком факултету: на предмету „Савреме-

¹ Радоје Симић, Глаголска времена у зависним реченицама, *Наш језик* XV/1–2, 1966, 1–77; XV/3–4, 1966, 121–157.

² Радоје Симић, Левачки говор, *Срџски дијалекџолошки зборник* XIX, 1972, 617 стр.; Синтакса левачког говора, *Срџски дијалекџолошки зборник* XXVI, 1980, 9–146.

³ Курзивом преносимо руком уписане податке у задати формулар.

ни српскохрватски језик“ изабран је за доцента (1973), затим ванреднога професора (1977); реферат за избор у последње звање на предмету „Савремени српскохрватски језик и стилистика“ потписали су професори Михаило Стевановић, Асим Пецо, Душан Јовић и Живојин Станојчић (1981). У томе извештају је истакнуто оно што су лако запажали сви који су имали среће учити од професора Симића или сарађивати с њиме, ма колико је у томе било типске карактеризације: „Научна и стручна спрема проф. др Радоја Симића се врло добро огледају у његовом раду са студентима. [...] истичемо да је он врло добар предавач, руководилац семинарских вежбања и испитивач, способан педагошки радник, и то такав какав својим научно-стручном спремом, и љубављу према својој позиви, сигурно може бити углед студентима.“ Професор се пензионисао 30. септембра 2003. године. Предавао је велики број различитих предмета из области синхронике и дијахронике, од фонологије до синтаксе и стилистике на пољу савременог језика, дијалектологију с акцентологијом, па и историју језика и општу лингвистику, од које је почео свој педагошки рад. Као млад држао је предавања на зимским семинарима Друштва за српскохрватски језик и књижевност за наставнике „српскохрватског“ језика у више српских градова, односно на летњим семинарима за стране слависте другде у Југославији и у иностранству, на првоме месту у Немачкој.⁴ У току свога радног века, особито на почетку, професор Симић је у више наврата узимао дужа одсуства да би радио као лектор, односно научно се усавршавао, а доцније ишао и на научне симпозијуме или као гостујући професор у разне универзитетске центре у обе Немачке, што ће поновити једном и на крају свога радног века (Гетинген, Берлин, Лајпциг, Минстер, Мајнхајм, Грајфсвалд). Професор Симић један је од наставника – утемељитеља универзитетских курсева из србистике, као гостујући професор на трима факултетима, од њихова формирања – на Филозофском факултету у Никшићу (1977), Филозофском факултету Универзитета у Српском (потоњем „Источном“) Сарајеву, са седиштем на Палама (1993/1994), Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (посебна наставна одељења 1996, факултет 2002). Предавао је и на Филозофском факултету у Нишу. Једнако важна су његова учешћа у комисијама за изборе у звање наставника и сарадника у овим установама.

⁴ Овде и даље нећемо раздељивати Немачку на Савезну републику и Демократску републику, што је без посебног интереса за наше казивање, јер је професор Симић посећивао обе државе – тада војнополитичке протекторате.

Неуморно је учествовао на научним скуповима, јавивши се, можда и први пут у јавној речи, на скупу посвећеном стогодишњици Вукове смрти (1964). Присутан је на научним састанцима слависта у Вукове дане готово пуних педесет година, од оснивања Међународног славистичког центра (редактор је у прва четири броја, 1971–1974, аутор је преко 30 прилога, објављиваних од 1974. до 2020). Представљао је српску лингвистику на најкрупнијим славистичким сусретима – конгресима југословенских слависта, светским славистичким конгресима (нпр. Варшава 1973), једном на лингвистичком конгресу у Берлину (1987), али и на другим научним скуповима различита профила и значаја.

На матичном факултету и појединим научним и стручним телима прихватао се одговорних дужности, бринући о функционисању домаће науке о језику – био је руководилац Одсека за јужнословенске језике и општу лингвистику на Филолошком факултету у Београду (данас Катедра за српски језик с јужнословенским језицима), управник Лабораторије за експерименталну фонетику, директор Југословенског семинара за стране слависте (Београд–Задар), председник Савеза друштава за примењену лингвистику Југославије и председник Друштва за српскохрватски језик и књижевност. У вези с реченим, био је одговорни уредник часописа *Књижевности и језик* и едиције *Југословенски семинар за стране слависте*. Разумевши значај интелектуалног повезивања, један је од оснивача Научног друштва за неговање и проучавање српског језика (Београд), чији је орган часопис *Српски језик*, уз бројна друга издања.

Готово читав свој век професор Симић је тежио сарадњи с њему блиским интелектима у науци (Б. Симић, Б. Остојић, Ж. Станојчић, Б. Ђорић, М. Ковачевић, Ј. Јовановић-Симић), што се очигује кроз његову библиографију, нарочито у другом периоду живота. Живе и љубопитљиве нарави, професор Симић је учествовао у расправама које су обележиле србистику у последњима два деценијама ХХ века, не увек са срећним, па чак ни јасним исходом за српску науку или друштво, али после свега умео је да увиди и претеривање наших духових склоних оваквом виду залагања за своје мишљење и јавно изреченој и штампаној речи. Ипак, као студент, никада нисам чуо од њега нешто на штету носилаца супротстављеног мишљења, само изразе уважавања; не знам да ли је по изузетку моја генерација остала поштеђена, али захваљујући томе, ни до данас нису ми познати сви разлози нити оправданост поменутих збивања. Професор кога сам ја упознао искрено је био надахнут родољубљем и несвакидашњом љубављу за науку. Своју интелектуалну мисију и њезино трајање сâм је схватао

на једноставан начин, онако како му је с рођењем усађен однос према дужностима и раду на српском селу из минулога времена, о чему сведоче следеће речи: „Не знам шта ћу још успети да урадим, али попут старих вредних предака – нећу престати с радом докле ми памет и руке то дозвољавају.“

Професоров рад због тематске ширине и велике његове плодности тешко ће бити достижан. Он је написао, што сâм, што у сарадњи с колегама, око двадесет књига и универзитетских уџбеника, нешто мање од тога, али и даље мноштво средњошколских и општеобразовних уџбеника и приручника, уз преко три стотине научних радова! Укратко није могуће ваљано представити његов научни опус, али пробајмо да издвојимо неке наслове у кругу главних његових занимања. Подробног приказа у овој смо прилици разрешени чињеницом да је недавно професору у част објављен зборник научних радова са скупа посвећеног његову научном раду на којем су сагледане главне области у којима је радио (2017): *Научни дојриноси Радоја Симића* (ур. М. Ковачевић и др.), Крагујевац 2018, 312 стр. Професору Симићу су, такође, посвећена два годишта *Српскога језика*, VIII–IX (2003–2004), укупног обима 1418 страна, са чак 115 прилога различита обима и карактера.

У научно сазревање Радоје Симић се запутио као граматичар (о објављеном магистарском раду в. нап. 1), да би се, потом, потврдио као солидан дијалектолог, загледан у језички систем са смислом за уочавање и тумачење детаља; посебно се задржао на опису деклинационог система, а потом његовој употреби, што је, практично, прва монографска обрада синтаксе падежа у српској дијалектологији, поникла на теоријско-методолошком споју Белићеве дијалектолошке школе и млађега, структуралистичког концепта (за обе монографије в. нап. 2).

Пре професора Симића наши научници нису посебно обраћали пажњу на фонологију, пре свега се говорило о фонетици.⁵ Упознат с радом Прашкога лингвистичког круга, професор Симић ће јасно раздвојити предмете ових двеју међусобно ослоњених дисциплина – на српској језичкој материји. Радоје Симић и Бранислав Остојић први су издали један уџбеник фонологије, до скоро и једини на српским универзитетима: *Основи фонологије српскохрватскога књижевног језика*, Титоград 1981, 290 стр. (друго издање: Никшић 1989, 269 стр.; треће издање: *Основи фонологије српскога књижевног језика*, Београд 1996; четврто издање: Требиње–Подгорица 1998).⁶

⁵ Уп. Бранко Милетић, *Основи фонетике српског језика*, Београд 1952.

⁶ Уп. Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић, *Фонологија српскога језика*, Београд 2010.

У зрелим годинама огледаће се у најсложенијим проблемима историје народног језика, дајући обимно дело: *Морфонолошки процеси у српскохрватском језику: њихови узроци и последице*, Београд–Никшић 1994, 461 стр. (друго издање: Београд–Никшић 2002, 381 стр.). На грађи из писаних споменика и објављених резултата дијалектолошких истраживања, повезавши дијахронију са синхронијском дијатопијом, анализираће узроке и последице конкретних, морфонолошких процеса. Посветиће се судбини двојине (својевремено је желео да пријави магистарски рад из ове теме), настанку особена српскога наставка *-ā* у генитиву множине, појединим, структурно важним фонолошким јединицама које су подлег(а)ле променама итд.

Аутори Основа фонологије дали су први синтетички приказ стварања и обликовања Вукова, српскога књижевног језика (стр. 5–116), премда је томе претходило обиље радова десетина других аутора, а сами, чини се, у првом издању, нису имали довољно искуства, што су доцније углавном надоместили (М. Окука, *Научни дојриноси Радоја Симића*, 133–134 и нап. 2). У претпоследњој деценији XX века професор Симић ће из више углова обрадити процесе који су водили стварању новог српског књижевног језика, у чијем средишту је свеобухватна реформа Вука Стефановића Карацића, без много интересовања за друге учеснике у тим историјским збивањима; ови радови сабрани су у књизи *О нашем књижевном језику* (Никшић 1991, 424 стр.).

Природно је окретање актуелним нормативистичким и стандардолошким проблемима, у првом реду ортоепским и ортографским, с идејом да се материја сагледа теоријски, сходно лингвистичким принципима, не конвенцијама, по природи више-мање произвољнима. Још 1983. године окончаће књигу, којој ће предговор саставити 1987, али ће бити штампана тек по распаду државнополитичких оквира који су пружали формално јединство језичкој заједници, на коју ће професор Симић дуго гледати са сетом: *Srpskohrvatski pravopis: normativistička ispitivanja o ortografiji i ortoepiji*, Београд 1991, 415 стр. Сам и у сарадњи с другим ауторима саставиће осам књига и око четрдесет студија и других чланака посвећених правопису. Највише полемика изазваће *Правопис српскога језика са речником*, Београд–Никшић 1993, 547 стр. (Р. Симић, Ж. Станојчић, Б. Остојић, Б. Ћорић, М. Ковачевић), штампан исте године када и *Правопис српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 1993, 503 стр. (М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурца). Последњи у низу ових књига професора Симића јесте *Мали правопис српског језика*, Београд 2016, 120 стр.

Склоност ка филозофији, а у младости математици и физици, па чак и жеља да напише други докторат из филозофије језика (код проф. Михаила Марковића), као и покушај да упише студије југословенске и светске књижевности, објашњавају доцније занимање за општу лингвистику, синтаксу, стилистику, језик књижевних дела. Рани улазак у општу лингвистику и интензиван контакт с погледима на науку о језику у иностранству, непосредно и кроз литературу, трајно ће одредити целокупан приступ професора Симића српској науци о језику. У општој лингвистици он се руководи потврдама из српскога корпуса, а у србистици проблеме сагледава општелингвистички, што је већ примећено у освртима на његово дело. Аутор је *Ойшїе лингвистїке*, Београд–Никшић 2001, 180 стр., у којој се највише занима за језички знак с теоријског аспекта. Из области синтаксе српскога књижевног језика написао је велики број књига. На првоме месту то је средњошколски уџбеник – *Срїска грамаїїка за средње школе 2: синїїакса*, Београд 1996, 192 стр. (ијекавско издање: *Срїска грамаїїка 2: синїїакса*, Београд–Никшић, 2002, 218 стр.), затим *Основи синїїаксе срїскога језика, I. Теорија исказних форми*, Београд–Никшић 2000, 366 стр., што ће прерађено и проширено представљати прву књигу четвортомне синтаксе, коауторски рађене с Јеленом Јовановић, у којој је садржан подрбан опис српскога синтаксичког система: *Срїска синїїакса, I.–II. и III.–IV*, Београд–Никшић–Подгорица 2002, 3074 стр. (Теорија исказних форми, Теорија фразних структура, Специјалне структуре, Линеарна структура исказних форми).⁷ Заједно с Јеленом Јовановић Симић и Иваном Јовановић професор Симић биће аутор још једне синтаксичке књиге: *Прилози синїїакси личних глаголских облика у срїском језику*, Београд 2020, 483 стр. Као синтаксичар професор Симић испољава несвакидашњу способност владања великим и разноврсним материјалом, којем приступа искусно и иновативно, уз отвореност за различите лингвистичке теоријске и процедуралне поставке, што је донело крупна померања у појмовно-терминолошком апарату, на исти начин као и у његовим стилистичким студијама.

Професор Симић је написао већи број књига из области стилистике, пришивши њезину предмету од питања филозофске подлоге стила: *Uvod u filozofiju stila*, Сарајево 1991, 333 стр. (друго издање: Београд 1997, 333 стр.). Потом је донео збирку својих студија у којој стилистику

⁷ Уп. Предраг Пипер и др., *Синїїакса савременога срїског језика. Просїа реченица*. У редакцији Милке Ивић, Београд 2005, 1164 стр.; Предраг Пипер и др., *Синїїакса сложене реченице у савременом срїском језику*. У редакцији Предрага Пипера, Нови Сад – Београд 2018, 764 стр.

сагледава семиотички: *Лингвистика сџила*, Никшић 1993, 196 стр. Израдио је први српски уџбеник опште стилистике: *Опшња сџилисџика*, Београд 1998, 314 стр. (друго, прерађено издање: Београд–Никшић 2001, 305 стр.; треће, прерађено издање: Београд–Никшић 2015, 334 стр.); разуме се, начела свога схватања стилске анализе применио је и на српском материјалу: *Сџилисџика срџског језика*, I. *Принџипи сџилске анализе и фоно-сџилисџика*, Београд 2000, 220 стр. (друго, прерађено издање: Београд–Никшић 2010, 310 стр.). Коауторски је израдио уџбеник функционалне стилистике: *Основи џеорије функционалних сџилова*, Београд–Никшић 2002, 272 стр.

На последњој лествици свога рада, професор Симић је коауторски дошао до вербатологије, особите дисциплине која пружа лингвистички спој функционалне стилистике и наратологије (обједињавање жанра и наратива вербативом), као опште науке о вербализацији света: *Вербалџологија (лингвистџичке основе науке о вербализацији свеџа)*, Београд 2015, 386 стр.

Професор Радоје Симић предавао је мојој генерацији неке од главних предмета; од њега смо усвојили најбитније елементе свога формалног, академског образовања. Курс из дијалектологије нам је, на пример, диктирао и та његова читања нису само постајала градиво којим смо спознавали ту особену и необично важну материју, него су постајала и чиниоцем нашега вербализовања мисли, делом нашега изражајног регистра. То је, уз надоградњу његовим курсом стилистике, утицало на уобличење стилске компоненте у моме изразу; да наведем само неке елементе – нараторске дидаскалије, ред речи, употреба покретног вокала (с варирањем), неодређени придевски вид (у почетку само у деклинацији присвојних придева на подлози властитих имена), али не и наглашену отвореност за међународну терминологију, претежно иновативног карактера – на то сам гледао као на непрекидан професоров експеримент. Ипак, предмет разматрања, па можда и више од њега примери који га илуструју, понекад врло слободно изабрани, без обзира на ваљаност решења, ослободили су мој однос према науци и учврстили у уверењу да научна мисао не подлеже вербалном деликту. То је, вероватно, најважнија лекција коју сам на посредно-непосредан начин усвојио од свога професора и на томе му – неизмерно хвала.

Занимљив (са)говорник, јасних и чврстих ставова, усредсређен, виталан и врло продуктиван у науци деценијама, и ако као млађи смем да приметим – без сумње талентован за општелингвистичка питања, аутор је можда и више разноврсних и сложених дела него што је могао да савлада у времену којим је располагао. После свега, верујем да његове

неколике, најважније радње треба уз пажљиву редакцију, понекад можда и редуцију, превести макар на један светски језик и учинити их доступним и публици у вањском свету; данас је то, барем, захваљујући интернету, лако. И не само мисаона дела професора Радоја Симића; исто то важи и за његове велике претходнике и савременике на истој њиви у нашој науци. Учинимо ли то, биће нам захвална наука о језику.

Викијор Д. Савић